

allmänhet må ock bättre än bönder. Orsaken är klar: obetydliga skatter, mera boskap, dess och alla viktualiers stigande pris, spannmålens låga värde däremot, goda fisken, fogel- och djurfängen, den tid de gåfvos".

3. Janrik Bromé: Finsk bosättning i Jämtland

Någon finsk bosättning i Jämtland eller Härjedalen synes icke ha förekommit så länge provinserna lydde under det dansk-norska väldet. Men redan före 1645 hade dock befolkningen i de norra, östra och södra gränsocknarna haft kännning av de på andra sidan riksgränsen, i Ångermanland, Medelpad, Hälsingland och Dalarna, bosatta finnarna, vilka ibland utsträckte sina fångstfärder även in över gränsen till jämtländska och härjedalska jaktmarker och fiskevatten. Någon gång synes det också ha inträffat, att dessa kringstrykande finnar olovligen tillgodogjort sig höskörden på en och annan slätterlägenhet, som låg väster om dåvarande riksgränsen. Vid hösttinget i Ragunda i september 1625, frågade fogden hällesjöborna, om de svenska finnarna gjort dem något förfång på deras skog eller ängsslätter, vartill de svarade, att så ej var fallet; däremot hade finnar tidigare gjort sig skyldiga till intrång och övergrepp på hällesjöbornas marker (s 4).

Efter landskapets införlivande med Sverige torde finnarna i rätt stort antal ha börjat tränga västerut under sina jakter, och även en viss bosättning kan förmärkas redan i början av 1650-talet. Denna inflyttning sågs ej med blida ögon vare sig av allmänheten eller de lokala myndigheterna. Ty många av dessa finnar var, ansågs det, sådana, som på grund av "bovestycken" i hemlandet måst rymma. Nu slog de sig ned på böndernas skatteskogor och på allmänningar, där de gjorde stor skada med sina svedjeland och bedrevo en intensiv jakt på älg, bäver och fågel, vilket var till förfång för den ursprungliga befolkningen. Landshövding Erik Sparre skrev om detta 1651 och hemställde, att dessa "skadefoglar" måtte avskaffas.

Vid midsommartiden 1654 blev tre finnar, Isak Danielsson från Viksjö, Nils Mattsson från Östergraninge och Jon Mikaelsson från Laxsjö, Ljustorp, mördade i

närheten av Köttsjön i Ragunda. Bonden Jon Olofsson i Pålgård och hans två söner hade under slätterarbete på Köttsjöflon upptäckt en rök på andra sidan myren, och som en del stölder strax förut blivit begångna i närliggande fäbodrar, smög sig slätterkarlarna fram mot elden, där de fann tre finnar, som slagit läger. Två av dem blev skjutna, medan Jon Olofsson slog ned den tredje med sin yxa. Denna fick sedan ligga länge i skogen, innan han dog, trots att han tiggde bonden om att få nådaslaget. De jämtländska myndigheterna tycks dock ha behandlat detta brott tämligen slappt. En av Jon Olofssons söner rymde till Norge och den andre blev genom tolvmännens och allmogens åtgörande satt på fri fot. Men när saken kom inför hovrätten, blev det en sträng räfst, "andra blodgirigom till varnagel". Jon Olofsson dömdes till halshuggning, och länsmannen, som först hade brottmålet om hand, fick böta 40 daler. Nämnden och alla de, som borgat för den ene mördarens försättande på fri fot, ålades att till den 20 mars 1655 skaffa honom till rätta. Även den bortrymde brodern skulle efterspanas, tingföras och dömas. En av Jon Olofssons grannar, som kände till mordet, fick böra 40 daler för dulgamål (mörk, outhärdad tvivelaktig sak) (s 4-8).

Finnarnas första egentliga bosättningsområde i Jämtland synes ha varit på avradslanden inom Hammerdals och Ströms socknar. Deras tidigaste nedsättningsbrev utfärdades 1666, men redan åtskilliga år dessförinnan hade finnar spårats i trakten (s 20). År 1670 inlämnade allmogen i Ström till Västernorrlandska kommissionen en längre inlaga (se s 14), där de bittert klagade över det intrång, som finnarna gjort på deras marker, "vilken skog", heter det, "av arilds tid och urminnes hävd till våra gårdar stadigt såsom avradsland hava legat". Inlagan berättar vidare, att den förste, som bosatte sig på denna skog, var en finne vid namn Anders Olofsson. Han fällde och nedbrände skog, varöver bönderna klagade inför befallningsmannen. När saken sedermera föredrogs inför guvernören Johan Oxenstierna, begärde denne, att bemälda skog skulle synas, och sedan detta blivit gjort, dömdes finnen att icke mer intränga på detta

avradsland, såsom Oxenstiernas brev härom, daterat den 18/2 1656, utvisar. Men finnen tycks av vad som sedan framgår i strömsbornas klagoskrift ha varit en förslagen och knepig man. Ty en liten tid därefter köpte han ett hemman i socknen och fick därmed som bonde laglig rätt till det omtvistade skogsområdet. Sedan lät han gården förfalla, "så att den ingen mera frukt bära kunde", som strömsborna uttryckte det, varpå han flyttade ut på samma avradsland igen. Därefter berättas om en annan finne, som tillsammans med ovannämnda Anders Olofsson inför K M:t i Stockholm uppgivit, att denna skog var en kronoallmänning, där de och några andra finnar ville upptaga torpställen, vilket strömsbönderna tillbakavisade med att de ägde böxelbrev på denna trakt och årligen betalade skatt för densamma. Likväl hade dessa finnar med söner, mågar och en hop löst folk sedan fem år varit bosatta på denna böxelskog, och supplikanterna såg "med gråtande tårar", hur dessa intränglingar for fram i deras marker, bortjagade djuren, utödde fiskevattnen och gjorde det helt omöjligt för strömsborna att försörja sig, som det heter i klagoskriften. De såg nu snart inte någon annan råd än att draga sina färde åt annat håll efter föda och uppehälle för sina fattiga hustrur och barn, "varom vi hava nogsamt vittnesbörd i landets inbyggare, som våra trånga lägenheter känna, att vi av våra hemman ej hava den ringaste penning att använda uti utlagor för den frostaktiga landsorten, som ligger hart nära fjället, utan måste allt sådant utav skogen och fiskevattnen med största möda och arbete taga. In summa: bliver icke nu härpå någon bot, så böra andra tingslag och som vår gräns närmast vistas taga en olidlig skada, ty de (finnarna) är icke länge på ett rum, förrän de söka ock annorstädes".

Klagoskriften synes dock inte ha föranlett någon åtgärd, som förändrat läget, ty guvernören Sparre omnämner i ett brev till konungen år 1675 samma ärende och besvär, vilka strömsbönderna anfört "emot några rågfinnar, som i deras tingslag inkomna äro, där de på mångahanda sätt skola vara dem till hindern och förfång på deras avradsland, älggårdar och bäverbäckar med mera slikt". De svenska myndigheterna fortsatte dock att ge frihetsbrev till finnar, som slog sig ner i

Jämtland, trots böndernas jämmer och klagoskrifter. Från början av 1670-talet berättar åtskilliga utslag och resolutioner om finsk bosättning i norra och östra Jämtland. Det framgår dock av vissa skrivelser, att finnarna icke ägde rätt att upptaga torpställen annat än på kronoallmänningar och avradsland och icke närmare bolby än två mil. De fick dessutom förbinda sig att icke hålla något "löst" folk på sina torp; de som bröt mot dessa bestämmelser skulle dömas till dryga böter, i några fall fördrivas, deras säd tagas i beslag och gårdarna nedbrännas.

Ströms, Hammerdals och Ragunda socknar synas dock ha varit det egentliga området inom landskapet, där finnar beviljades rättigheter att upptaga nybyggen. År 1672 erhöll två finnar, Johan Olofsson och Per Larsson nedsättningsbrev på att få slå sig ned på Hillsandsskogen, fyra mil från bygden (s 23). Efter tre frihetsår skulle de betala skatt till kronan för var sitt fjärdedels mantal. Ur samma källa erfara vi, att några bönder, Erik Johansson i Krångede och hans grannar i Hamre, Ragunda, ville hindra finnen Matts Eriksson från Stigsjö att upptaga ett torpställe på kronans allmänning Köttsjön, enär bönderna för samma skog betalade 5 mark smt (silvermynt) i böxelpengar. Finnen skulle dock få slå sig ner där. Samtidigt fick då tjänsgörande befallningsmannen i Jämtland, landsskrivaren Lars Jonsson Roshemius, order att se till, att finnarna Jöran och Matts Mattsson i enlighet med ett tidigare brev medgåvos rätt att upptaga var sitt torpställe på den tjugo mil långa skogen mellan Ström och Norge (s 24). En bonde, Anders Danielsson, och en lapp Torkel hade avhänt finnarna deras av guvernören givna brev samt hotat dem till liv och egendom. Befallningsmannen skulle låta rannsaka därom. Ett år senare talas det om stigsjöfinnarna vid Köttsjön, "som skogen avbränt och djuren utött". Länsman Hans Eriksson i Munsåker och Per Andersson i Gevåg fick nu rättighet att upptaga ett nytt hemman vid Köttsjön, som den 20 sistlidna augusti blivit utsynat. Finnarna skulle utspana lämpliga platser till anläggande av nya hemman.

Landshövdingarnas olika inställning till den finska bosättningen gjorde hela problemet ganska tilltrasslat. Medan en landshövding gav tillåtelse åt finnarna att upptaga nybygge, förbjöds detta av en annan, vilket självfallet åsamkade de nykomna kolonisterna stora svårigheter och orättvisor. Att dessa rågfinnar icke alltid var särdeles redliga och ordhålliga, torde dock redan ha framgått; åtskilliga av dem var nämligen verkliga flyttfåglar, vilka mera tänkte på jakt och fiske än på de jordbruk, som de utfäst sig att uppodla. I synnerhet utmärkte sig de omnämnda stigsjö- och viksjöfinnarna för rotlöshet och rovjakt. Detta gällde främst Anders och Erik Olofsson samt några fler av denna talrika brödraskara, vilka slog sig ned hos Isak Pedersson och Erik Jonsson på avradlandet i Ström. Erik Jonsson tycks ha varit måg till Anders Olofsson, medan Isak Pedersson var son till skattefinnen Per Larsson i Rörström. Finnen Måns Olofsson i Hoting blev 1656 dömd att böta 40 mark smt för att han mot förordningen haft Erik Jonsson och hans hustru inhysta hos sig.

Finnarnas nedsättningsområden i Jämtland har i huvudsak varit följande: Havsnäs, med officiellt nedsättningsbrev från 1666, Holmen 1689, Alanäset 1666, Ringvattnet före 1681, Hillsand 1672, Renån 1679, Säljåsen 1695, Gubbhögen 1746 och Lillviken 1771. Dessutom nedsatte sig några finnar i Ragunda och Hällesjö samt i Revsunds och Bodsjö socknar.